Miljöutskottet

Statsrådets redogörelse om politiken för geografisk information

Jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om politiken för geografisk information (SRR 2/2018 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för utlåtande till jord- och skogsbruksutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- dataadministrationsdirektör Antti Vertanen, jord- och skogsbruksministeriet
- expert på geodata Mari Laakso, jord- och skogsbruksministeriet
- överinspektör Olli Lehtilä, kommunikationsministeriet
- generaldirektör Arvo Kokkonen, Lantmäteriverket
- utvecklingschef Riitta Teiniranta, Finlands miljöcentral
- utvecklingschef Matti Holopainen, Finlands Kommunförbund
- verksamhetsledare Juha Saarentaus, Finnish Location Information Cluster
- chef för informationstjänsten Antti Vasanen, Lounaispaikka
- specialsakkunnig Tapani Veistola, Finlands naturskyddsförbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- professor Janne S. Kotiaho, Jyväskylä universitet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Den offentliga förvaltningen producerar och underhåller geodatabaser och informationssöknings-tjänster som ingår i dem och som är centrala för samhällets olika funktioner. Det centrala syftet med redogörelsen om geografisk information är att förpliktiga alla aktörer inom den offentliga förvaltningen att se till att den geografiska informationen är kompatibel och tillgänglig så att den så effektivt som möjligt kan utnyttjas av både förvaltningen och företagen.

Miljöutskottet anser att redogörelsens ambitiösa vision och de framställda utvecklingsåtgärderna är riktiga och värda att stödjas. Utvecklingsarbetet är också nödvändigt med avseende på den framtida utvecklingen av verksamhetssätt baserade på ökad digitalisering och automation. Utskottet vill påpeka att företagen innehar en betydande roll inte bara när det gäller att utnyttja de tjänster som erbjuds av den offentliga sektorn, utan också när det gäller genomförandet och hanteringen av tjänsterna. Det väsentliga är att inse att en stor del av utvecklingsåtgärderna är baserade på att accelerera samarbetet och nätverksbildningen mellan olika aktörer, och inte enbart att utveckla den offentliga sektorns tjänsteproduktion. Utvecklingen av företagens affärsverksamhet kan indirekt främjas genom att utveckla ”ekosystemet för geodata”.

Utskottet instämmer i åsikten att det finns mycket oanvänd potential i samband med geografiska information. För att undvika överlappande arbete och öka effektiviteten är det befogat att säkerställa att informationen också står till privata aktörers förfogande och att tjänsteleverantörerna på så sätt har möjligheter att medverka till att utveckla hållbara affärsmodeller baserade på geografisk information. Utskottet konstaterar att enligt redogörelsen medför olika användarrättigheter och användaravgifter även i fråga om likartad geodata att samanvändning av geodata försvåras eller rentav förhindras. Därför bör särskilt den geografiska informationens interoperabilitet utvecklas. I Finland har vi å andra sidan nått längre inom öppenheten och avgiftsfriheten hos den offentliga förvaltningens geografiska information jämfört med andra länder. Detta har haft en positiv inverkan på utvecklingen av olika tjänster men även som möjliggörare av ny affärsverksamhet. Utskottet konstaterar att redogörelsen inte tar ställning till finansiering av verksamheten enligt målen eller till specialvillkor för att verksamheten är avgiftsbelagd eller avgiftsfri.

Geografisk information jämte system och programvara är en väsentlig del av miljömonitorering, eftersom miljön inte kan följas upp utan lokalisering av objekt. Aktuell geografisk information tryggar också ett effektivt genomförande av planläggning och byggande. Det har framställts en bedömning att den största potentiella nyttan ligger i ”ekosystemet” för den byggda miljön, och inte längre ur den traditionella skogsbrukets eller livsmedelsproduktionens utgångspunkter. Produktionen av tredimensionell geografisk information får snabbt större betydelse och håller på att bli grunden för planeringen, byggandet och underhållet av allt miljöbyggande. Lösningarna i redogörelsen i fråga om ökad utbildning och medvetenhet är värda att stödja, eftersom det behövs medvetenhet om möjligheter och användningsobjekt för att geodata ska kunna utnyttjas fullt ut.

Säkerhetsfrågorna är väsentliga också med avseende på geografisk information. Redogörelsens förtjänstfulla utgångspunkt är att den inte behandlar begränsandet av användarrättigheterna för den geografiska informationen och informationstjänsterna eller de allmänna principerna för informationspolitiken, utan de linjeras i den mer allmänna beredningen av informationspolitiken. Utskottet betonar i sammanhanget också utanför sitt ansvarsområde att skyddet för personuppgifter och samhällets övergripande säkerhet är viktiga yttre villkor också för utnyttjandet av data som gäller geografisk information. En hög nivå på informationssäkerheten är ett viktigt mål samtidigt som samhällets geografiska information digitaliseras och de öppnas för en bredare användning. Det ska också gå att lita på att tjänsterna är funktionssäkra. Information som är kritisk med avseende på samhällets funktioner är knutpunkterna för olika strategiska objekt såsom datakommunikation, vatten- och elnät och annan infrastruktur.

Att öppna upp information om miljön såsom skog och annan naturmiljö är principiellt lättare än till exempel ägarinformation, eftersom användningen av den i allmänhet är förbunden med allmän fördel. Det bör ändå regleras genom lag. Exempelvis information om ägande av skog och skogsslag anses som personuppgifter i överensstämmelse med personuppgiftslagen (523/1999). EU:s allmänna dataskyddsförordning (2016/679), som trädde i kraft i maj 2018, samordnade kraven på dataskydd i fråga om personuppgifter. Regeringens proposition som upphäver personuppgiftslagen (RP 9/2018 rd med förslag till lagstiftning som kompletterar EU:s allmänna dataskyddsförordning) är under behandling i riksdagen.

Utskottet omfattar redogörelsens mål att den offentliga förvaltningen ska ha tydliga i lagstiftningen definierade roller, uppgifter och ansvar i funktionerna för geografisk information. Kommunernas och de statliga organisationernas roll och ansvar måste förtydligas för att undvika överlappande funktioner och för att främja att informationen är kompatibel och möjlig att samutnyttja. Utskottet hänvisar i sammanhanget också till behovet av att i samband med landskapsreformen säkerställa att de funktioner som gäller geografisk information är tydliga och fortsätter att fungera i den nya förvaltningsstrukturen; till landskapen överförs nämligen uppgifter där det utnyttjas eller produceras geografisk information.

Detaljkommentarer

Miljöutskottet har granskat redogörelsen enligt sitt ansvarsområde. Utskottet ansvarar exempelvis för lagstiftning som gäller miljö- och naturvård, planering av markanvändning och byggande. Geodatabaser och positionering jämte tjänster utnyttjas bland annat i områdesplanering, byggande, uppföljning av miljöns och naturskyddets tillstånd och miljöforskning. Byggandet av miljön och infrastrukturen samt jord- och skogsbruket utnyttjar redan nu geografisk information på ett mångsidigt sätt. Tillgången på ny och mångsidigare geografisk information kommer starkt att omstöpa handlingssätten inom dessa branscher och samtidigt skapa nya typer av affärsmöjligheter. Den nuvarande geografiska informationen är allmänt taget av god kvalitet, men den förekommer ofta i ett sådant format som gör att den inte kan användas tillsammans med annan data eller i automatiska processer. Till exempel är de flesta detaljplaner sådant här material. Utskottet betonar att interoperabiliteten för den geografiska informationen och särskilt mellan privata och offentliga system bör utvecklas med särskild prioritering.

Utskottet konstaterar att geografisk information definieras i lagen om en infrastruktur för geografisk information (421/2009) som genomför EU:s så kallade Inspire-direktiv från 2007. I 3 § i lagen sägs att de geografiska datamängder som avses i lagen hör till exempelvis följande teman: byggnader, mark, markanvändning, nätverk och anläggningar för miljöövervakning, produktions- och industrianläggningar, jordbruks- och vattenbruksanläggningar, naturliga riskområden, atmosfäriska förhållanden, geografiska meteorologiska förhållanden, havsområden, biogeografiska regioner, naturtyper och biotoper, arters utbredning, energiresurser och mineralfyndigheter.

Direktivets bakgrund har samband särskilt med miljöpolitiken. Dess syfte är nämligen att EU:s infrastruktur för rumslig information ska stödja strategiarbetet när det gäller politik och verksamhet som direkt eller indirekt kan påverka miljön. Ett centralt mål är att stödja framtagandet av öppen, avgiftsfri, lättillgänglig och kompatibel geografisk information för att medborgarna och organisationerna lättare ska få information om miljöns tillstånd (exempelvis förorenad mark) och

medverka i ärenden som gäller miljön. I redogörelsen konstateras också att tack vare direktivet följer särskilt miljöns geografiska information redan delvis standarderna eller också pågår arbetet med att göra dem standardenliga.

Lantmäteriverkets Inspire-sekretariat samlar årligen uppföljningsdata av myndigheter som hanterar geografisk information och publicerar en sammanfattning av den. Sammanfattningen lämnas till jord- och skogsbruksministeriet och vidare till kommissionen för att publiceras i Europeiska nätverket för miljöinformation och miljöövervaknings rapporteringsdatabas. Utskottet konstaterar att kommissionen har föreslagit att rapporteringsskyldigheten enligt Inspire-direktivet ska göras om till en skyldighet att göra resultaten av sin uppföljning i fråga om genomförandet och användningen av sin infrastruktur för geografisk information tillgänglig för allmänheten och kommissionen.

Finlands miljöcentral SYKE ansvarar i detta nu för att producera och upprätthålla ett flertal informationsresurser för geografisk information. Dessa informationsresurser innehåller nästan alltid information om objektets läge antingen som en indirekt eller direkt hänvisning till platsen eller det geografiska området. De utgör således geografisk information. Informationen är fritt tillgänglig i tjänsten Öppen information. Genom den kan för närvarande cirka 100 olika geografiska datamängder laddas ner.

Översvämningscentret är SYKE:s och meteorologiska institutets gemensamma tjänst som prognosticerar och varnar för översvämningar och upprätthåller en fortlöpande lägesbild i fråga om dem. Översvämningscentret erbjuder tjänster för regionala myndigheter och för invånare och verksamhetsutövare i översvämningsområden. Lägesbilden för översvämningar är väsentlig vid hanteringen av översvämningsrisker, eftersom den ger möjlighet att rikta in praktiska åtgärder såsom skydd för byggnader, byggande av tillfälliga översvämningsväggar, riva isfördämningar och utföra eventuella evakueringar till rätt plats. Den i redogörelsen framställda separata plattformen för geografisk information som uppfyller specialkrav och stöder olika myndigheters handlingsmodeller stödjer riskhanteringen och särskilt upprätthållandet av den ovan beskrivna lägesbilden.

Betydelsen av geografisk information för trafiksäkerheten är en av de mest centrala faktorerna i arbetet för att förbättra den övergripande säkerheten. Geografisk information har en mycket viktig roll för att förebygga också andra olyckor än trafikolyckor jämte påföljande skador. Att utnyttja automation och data i framtidens trafik stärker behovet av att få tillgång till detaljerad geografisk information som är tillförlitlig. Den geografiska informationens tillgänglighet, exakthet och riktighet är i fortsättningen betydande säkerhetsfaktorer särskilt i autonom trafik och på den baserad varulogistik. Redogörelsen fäster uppmärksamhet vid behovet av att utarbeta en plan för hur FinnRef, den nationella tjänsten för korrigering av positioneringen, ska utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. Det europeiska satellitnavigeringssystemet Galileo är avsett att vara i användning fullt ut 2020. Utskottet instämmer med redogörelsen i att tillgången till satellittjänster med god täckning särskilt i de arktiska regionerna också kräver uppmärksamhet, för att det ska kunna erbjudas detaljerad geografisk information för att upprätthålla och utveckla för samhället viktiga funktioner i Finland. Enligt en allmän bedömning erbjuder de nuvarande lösningarna inte en tillräcklig positioneringsnoggrannhet åtminstone för självstyrande apparatur.

Utskottet vill betona att också målet att gå in för cirkulär ekonomi kräver att tillgången till information utvecklas för att utbud och efterfrågan ska mötas effektivt. Det finns redan plattformar där information om sidoströmmar kan delas, och även nya är under utveckling, särskilt med inriktning på vissa typer av delningar. Sådana digitala marknadsplatser bör vara tillräckligt kända för att kunna fungera som faktiska upphandlingskanaler. Utskottet konstaterar att en riksomfattande plattform för avfall och sidoströmmar också är under beredning.

Forststyrelsens karttjänst utflyktskarta.fi erbjuder information om utflyktsrutter i Finland. Det är en avgiftsfri och omfattande karttjänst där användarna kan söka bland jakt- och fiskeområden och finna lämpliga objekt och tjänster för utflykter. Utflyktskartan innehåller både statens och kommunernas utflyktstjänster. Kommuner och föreningar kan spara information om sina friluftsmål i det avgiftsfria systemet Lipas, genom vilket objekten kan publiceras gratis i Utflyktskarta.fi. Friluftsområden som publiceras i utflyktskartan är exempelvis naturstigar, skidspår, badställen och snöskoterleder och snöskoterspår. Utskottet menar att den existerande tjänsten är bra, men konstaterar att de geografiska datamängderna ytterligare bör utvecklas för att främja en bättre täckning och användbarhet för materialet, i synnerhet för att i stor skala inkludera kommunernas rutter i datamängden.

Den information om skogstillgångar som upprätthålls av Finlands skogscentral kan laddas ner fastighetsvis för hela Finland. Genom åskådliga temakartor går det också att granska trädbeståndet och trädslagen i ett visst område, kommande avverkningar och särskilt viktiga livsmiljöer som tryggas av skogslagen. Den öppna informationen om skogstillgångar täcker nästan hela landet och uppdateras årligen. De livsmiljöer som tryggas av skogslagen kan direkt visas på kartan, vilket gör att man vid planering och genomförande av avverkningar bättre än förr kan säkerställa exempelvis att särdrag hos värdefulla naturobjekt inte blir skadade.

Avtal som gäller att bekämpa klimatförändringen och stoppa minskningen av den biologiska mångfalden och lagstiftning som hänför sig till dem ställer också upp än mer krävande mål för uppföljningen av tillståndet för naturmiljön och exempelvis skogarna. Utskottet konstaterar att geografisk information i framtiden kan utnyttjas också för att eftersträva en planering av markanvändningen där man med mycket små kostnader på förhand kan notera och förebygga uppkomsten av betydande effekter som är skadliga med avseende på målet att bevara den biologiska mångfalden.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande MiUU 29/2018 rd

Helsingfors 4.10.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Satu Hassi gröna
vice ordförande Silvia Modig vänst
medlem Anders Adlercreutz sv
medlem Petri Honkonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Eeva-Maria Maijala cent
medlem Sanna Marin sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Sari Multala saml
medlem Riitta Myller sd
medlem Katja Taimela sd
medlem Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.